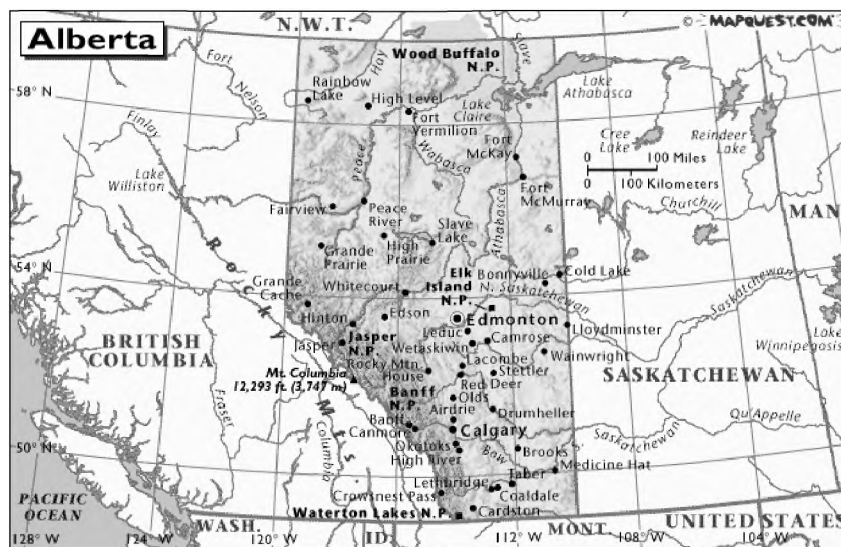

ZACH SMITH

Palócföldről Kanadába

A családom magyar ágának kanadai története dédnagyapámmal, Varga Jánossal kezdődött, aki bátyjával, Bélával hagyta el szülőföldjét egy jobb élet reményében és indult el Kanadába Magyarországról. János 1902. március 1-jén született Pogonyban (ma: Szilasbogony), egy kisfaluban Nógrád megye északi részén, a mai szlovák határ közelében. Dédapám Fülöp Rozália (1878–1932) és Varga János (1869–1954) – ragadványnevéen Rücskös apó – harmadik gyermekeként született egy szegényparaszt családban. Később még öt testvére született, akiknek többsége egész a Palócföld gyönyörű dombjai között, messze a pezsgő Budapeستől élte le életét.

Forrás: <http://homer.ca/maps/alberta.htm>

De miért épp Kanadába és annak nyugati végébe. Alberta tartományba mentek? Kanadának ez a része Észak-Amerika többi tájához képest igen későn népesült be, részben a mostoha éghajlat, részben a kései vasútépítés miatt. Az itt élő magyarok a helyi bányákba toborozták a munkásokat, sokszor újsághirdetések segítségével. A húszas években ide jóval egyszerűbb volt a kivándorlás, mint az Egyesült Államokba.

Mit tudunk az albertai magyar bevándorlásról? Az albertai magyar települések a legöregebb nemzeti kisebbségi közösségek körébe tartoztak.¹ Az albertai első magyar betelepedési hullám 1890 és 1914 között zajlott. Korábban is éltek már magyarok Kanadában, akik Québec, illetve Saskatchewan tartományokból vándoroltak nyugatra. Ők összesen csak néhány százan lehettek.

Az albertai magyar bevándorlás második hulláma 1925 és 1930 között folyt le, ez volt a század legjelentősebb magyar bevándorlási hulláma. A bevándorlók főleg Nógrád és Hont egyesített vármegyékből érkeztek, jelentős részük bányász volt. Ugyanakkor egy részük második „körös” magyar bevándorló volt, Pennsylvaniából költöztek északabbra. A magyar bevándorlók száma az 1921-es 1045-ről tíz év alatt 5502-re nőtt². Főleg gazdasági bevándorlókról volt szó, akik a szegénység elől menekültek, ugyanakkor megvoltak a társadalmi okai is, a szegény vagy nincstelen parasztok nem élveztek tiszteletet és megbecsülést a rendszerben, melyet maguk mögött hagytak. A bevándorlók nagy része tehát parasztokból és munkásokból állt, de volt köztük néhány középosztálybeli és lecsúszott arisztokrata. Voltak, akik családot, tulajdont hagytak maguk mögött egy kanadai jobb élet reményében. A fiatal, egyedülálló vagy házas férfiak pénzt akartak gyűjteni, hogy azzal majd hazatérjenek Magyarországra, vagy épp az volt a céljuk, hogy az Egyesült Államokba továbbköltözzenek³.

A fentiek mind jellemzőek dédnagyapám és testvére, Béla bevándorlástörténetére. 2013-ban Szilaspogonyban járva talákoztam a templom előtti emlékművel, melyet a Kanadába kivándorolt magyarok tiszteletére emeltek megköszönve hozzájárulásukat a templom felújításához. Történetük tehát nem egyedi, a kis faluból meglepően sokan vándoroltak ki a tengeren túlra.

János útja az útlevele és a családi elbeszélések segítségével jól követhető, noha napra pontosan nem tudjuk, mikor hagyta el a nógrádi Szilaspogonyt. Az útlevele azt mutatja, hogy vasúton utazott Közép-Európán keresztül a nyugat-európai kikötőbe, ahol tengeri útja kezdődött. Az útleveleiben szereplő első dátum 1928. augusztus 6., Balassagyarmat, az alispán pecsétjével. Balassagyarmatról valószínűleg még hazautazott Szilaspogonyba, mert a legközelebbi pecsét több mint két héttel későbbi: augusztus 24-én Bécsben volt. Rá egy napra, 25-én érte el St. Louis városát Franciaországban. Onnan Antwerpenbe utazott tovább, ahol augusztus 27-én megkapta a kanadai belépésre jogosító vízumot a kanadai kormány antwerpeni egész-

¹ Steven Tötösy de Zepetnek: Towards the History of Hungarians in Alberta <http://docs.lib.purdue.edu/clcweblibrary/hungariansinalberta/>

² Howard and Pamela Palmer: Hungarian cultural presence in North America in: Hungarian Studies Review Vol. VIII, No. 2 Fall 1981 p. 159. http://epa.oszk.hu/00000/00010/00005/pdf/HSR_1981_2.pdf

³ Ua. p. 166.

ségügyi és bevándorlást ellenőrző szervétől. Innen indult neki bátran az ismeretlennek a Metagama hajó fedélzetén. 1928. szeptember 7-én lépett a szárazföldre Québec tartományban. De ez még nem volt az útja végállomása, az út folytatódott, közel 4000 km-t kellett megtennie Drumheller völgyébe, Albertába. Itt bányásként kapott munkát, mint sok honfitársa.

A szilaspogonyi emlékmű a templom előtt Varga János és Varga Béla nevével.

Az Albertába betelepülő családok hasonló bevándorlási és letelepedési mintákat követtek. Csoportokban jöttek, férfitestvérek a húszas-harmincas éveikben, ketten vagy hárman együtt, egymást segítve. Sokan eleinte máshol próbálkoztak, főleg Saskatchewan tartományban, farmokon. A férfiak jellemzően előre jöttek és néhány év után, ha volt otthon családjuk, a hozzátartozók követték őket.

Varga János életútja is beleillik a mintába: az 1920-as években Albertába vándorolt magyar munkások nagy része a tartomány bányáiban talált munkát, főleg Lethbridge-ben és Drumhellerben. Nagy részük Magyarországon északi részéről érkezett, ahol voltak korábbi bányászati tapasztalataik, de voltak, akik otthon mezőgazdasági munkásként dolgoztak. A viszonylag magas bérek vonzották őket. Drumhellerben az East Coulee nevű bányatelep 1927-ben szinte a semmiben épült és 1933-ra 1200 lakosa lett, melynek

háromnegyede magyar származású volt⁴. A Drumheller völgy lakossága a késő húszas években 12 településen 10 000 körülire tehető. Ebből 2000 bányász dolgozott 29 különböző bányában évente másfél millió tonna szént kitermelve. East Coulee tipikus albertai bányatelep volt, főleg fiatalférfi-lakossággal. Munkájuk veszélyes, nehéz és szezonális volt. A házak nagy része egy helyiségből állt, egyedülállók számára, míg két-három szobásak is házasoknak. Sokan azonban családoknál vettek ki szobát, ami a család privát szférájának sérülésével járt.

A társadalmi élet a bányásztelepeken teljesen eltért a vidéki mezőgazdasági városok konzervatív életstílusától. A lakosok cserélődése, a férfidominancia és a gazdasági bizonytalanság alkoholizmust, agresszív politikai csatározásokat, alkalmi erőszakot, depressziót, családi instabilitást okozott. A templomba járás nem volt jellemző. A társasági élet színtere nem a templom, hanem a Magyar Ház (Hungarian Hall) volt. A Magyar Betegsegélyező Pénztár kéthetente szervezett programokat, koncerteket, táncesteket a Magyar Házban. A résztvevők nem csak magyar ajkúak voltak. A bányászvárosokban az önellátás nagyon fontos volt a túlélés szempontjából. A családoknak nagy kertjük volt, disznót tartottak. Ugyanakkor a farmerekkel ellentétben maximum két gyereket vállaltak⁵.

Ebben a városban élte János az egyedülálló fiatal férfiak életét, ami néhány évvel később regényesen alakult. 8000 kilométerre Magyarországtól, sok évvel érkezése után magyar párra talált. Előtte soha nem találkozott vele, noha mindössze 35 kilométerre laktak egymástól az óhazában. Ficzere Hermina, János későbbi felesége, 1906. április 28-án született a Heves megyei Csehíben (ma: Egercsehi). Családja jobb körülmények között élt, mint Jánosé, édesapja, Ficzere József (1882–1956) a faluban kőművesként dolgozott. Édesanyja, Józsa Angyél (1884–1963) rajta kívül még két leánygyermeket szült. Hogy a történet még rendhagyóbb legyen, Hermina még Magyarországon férjhez ment Tompos Józsefhez, és az 1920-as években fiuk született. A kisfiú, László halála készíthette őket arra, hogy egy új élet megkezdése mellett döntsenek.

Hermina útlevele 1932. augusztus 26-ai keltezésű. Röviddel ezután útra is keltek akkori férjével, hiszen az augusztus 30-i pecsét már a svájci Buchsból való, 31-én pedig már a franciaországi St. Louisban voltak. Hermina hajója pedig Cherbourgból indult Kanadába szeptember 3-án. Tíz nappal később érkeztek Québecbe. A kikötőből Hermina a kórházba került, súlyosan tengeri beteg lett a tíz napos hajóúttól. Mikor felépült, továbbindultak – Jánoshoz hasonlóan – Albertába, hogy férje szintén bányásként vállaljon munkát Drumheller Valleyben.

⁴ Ua. 172.

⁵ Hungarian Studies Review Vol. VIII, No. 2 Fall 1981 p. 173.

Varga János útlevele

Tompos Józsefné sz. Ficzere Hermina
(később Varga Jánosné) útlevele

A következő évek eseményeit részleteiben a családi emlékezet nem őrizte meg. Annyit tudunk, hogy Tompos József és Hermina kapcsolata megromlott. József hazatért Magyarországra. A dédszüleim pedig egymásra találtak. Kislányuk, anyai nagymamám, Varga Lenke 1942-ben született meg egyetlen gyermekükként. Otthon mindig szigorúan magyarul beszéltek egymás között a családban. János nagyon jól megtanult angolul munkája során. Hermina azonban élete végéig küzdött az angol nyelvvel.

1960 körül Hermina és János Calgaryba költözött. Lenke pedig férjhez ment és életet adott édesanyámnak. Őt sajnos már nem tanította meg magyarul, bár saját szüleivel életük végéig magyarul beszélt. Dédszüleim Calgaryban nagyon szép kertvárosi környéken éltek és nagy szeretettel vigyáztak Lenke nagymamám két gyermekére, Darrenre és édesanyámra, Jamie-re. Mindketten máig emlegetik a sok finomságot, amellyel Hermina a gyerekeket várta iskola után: a savanyú bablevest, a töltött káposztát, a dereglyét, a tepertős pogácsát. De sokat mesélnek a türelmes nagyapjukról, Jánosról is, aki sok időt töltött velük a kertben. Mint kiderült, otthon, titokban a pincében még pálinkát is főztek a nagyszülők. A mai napig őriz Lenke egy bontatlan üveget.

János dédapám 1975-ben halt meg, így őt már nem ismerhettem. Hermina nagymamám pedig 1989-ben, így ő még megélte születésemet. Lenke attól kezdve senkivel nem beszélt magyarul, olyannyira megviselte szeretett édesanyja halála. 2014-ben, mikor velem együtt ismét Magyarországra látó-

gatott, mindenki örömeire gyönyörű palóc kiejtéssel, gond nélkül eltársal-
gott a magyar rokonokkal.

János soha nem tért vissza látogatóba Magyarországra, Hermina azon-
ban kétszer hazalátogatott: egyszer a hetvenes, másodsor pedig a nyolcvan-
as évek elején. Levélben is tartotta a kapcsolatot az otthoniakkal, főleg
testvéreivel, Józsa Ilussal. Ezeknek a leveleknek hála, sikerült megtalálnom
2013-ban az Egercsehiből elszármazott rokonokat. A régi borítékon talált
cím alapján próbáltam Ilus egri házát beazonosítani (ami sikerült is, de Ilus
sajnos már nem élt), mikor egy utcán levő szomszéd segítségével rátaláltam
a szomszédos utcában lakó rokonra, Lenke unokatestvére, Piroskára. Mi-
kor becsengettünk a kapun, egy apró idős hölgy sietett elő, és rövid beszél-
getés után kiderült, nagyon is emlékezik a Magyarországra látogató édes-
anyámra, az unokatestvére, Lenkére és dédnagymamámra, Herminára.
Rövidesen fényképek is előkerültek az 1983-as utazásról. A kedves hölgy
kávémeghívása alatt élvezhettük a régi történeteket és az újra felelevenített
rokonkapcsolatokat. Ezen a kapcsolaton keresztül Hermina életének újabb
cserepeit ismerhettem meg.

Varga Hermina, Varga Lenke és Varga János 1946–47 körül

János rokonait könnyű volt megtalálnom, hiszen a falu annyira kicsi,
hogy az akkori polgármester gyorsan beazonosította őket és megszervezett
egy találkozót a családdal.

(angolból fordította: Bódi Zsuzsanna)